

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 maja 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie - Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Zofia Rybicka - Szkibiel
Sędziowie:	SSA Barbara Białecka (spr.) SSA Urszula Iwanowska
Protokolant:	St. sekr. sąd. Edyta Rakowska

po rozpoznaniu w dniu 24 maja 2013 r. w Szczecinie

sprawy (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Ż.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S.

przy udziale zainteresowanych W. R., B. S., K. M., M. L., G. M., G. K.

o wysokość podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne

na skutek apelacji płatnika składek

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 9 października 2012 r. sygn. akt VI U 1529/11

1. prostuje w komparycji zaskarżonego wyroku:

-nazwisko zainteresowanej G. (...) na (...),

-określenie przedmiotu sporu z zapisu „o ustalenie obowiązku ubezpieczenia społecznego” na wpis „o wysokość podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne”,

2. zmienia zaskarżony wyrok oraz poprzedzające go decyzje organu rentowego w ten sposób, że do podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne zainteresowanych W. R., B. S., K. M., M. L., G. M., G. K. jako pracowników zatrudnionych u płatnika składek (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Ż. nie wlicza wartości wydanych zainteresowanemu bonów towarowych sfinansowanych z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych w kwotach i za okresy wskazane w zaskarżonych decyzjach,

3. zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. na rzecz (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Ż. kwotę 900 zł (dziewięćset złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt III AUa 12/13

UZASADNIENIE

Sześcioma decyzjami z dnia 5 sierpnia 2011 roku nr (...) oraz (...) Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. stwierdził, że podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe, ubezpieczenie chorobowe oraz ubezpieczenie wypadkowe wynosiła względem podlegających ubezpieczeniu jako pracowników u płatnika składek (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w Ż.:

- G. K. – w marcu 2002 r. - 200 zł, w grudniu 2002 r. – 1.218,00 zł, w kwietniu 2004 r. - 100 zł, w grudniu 2004 r. – 1.100 zł, w grudniu 2005 r. – 2.800 zł, w grudniu 2006 r. – 3.000 zł, w marcu 2007 r. – 1.200 zł, w grudniu 2007 r. – 2.500 zł, w marcu 2008 r. – 1.380 zł, w grudniu 2008 r. – 2.300 zł, w marcu 2009 r. – 1.476 zł, w grudniu 2009 r. – 5.801 zł, w marcu 2010 r. – 1.537 zł. Podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie zdrowotne wynosiła natomiast odpowiednio 162,85 zł, 990,11 zł, 81,29 zł, 894,19 zł, 2.276,12 zł, 2.438,70 zł, 975,48 zł, 2.107,25 zł, 1190,80 zł, 1984,67 zł, 1273,64 zł, 5.005,88 zł, 1326,27 zł.

- M. L. – w grudniu 2005 r. - 300 zł. Podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie zdrowotne wynosiła natomiast 243,87 zł.

- G. M. – w grudniu 2006 r. – 2.050 zł, w marcu 2007 r. – 3.050 zł, w grudniu 2007 r. – 8.300 zł, w marcu 2008 r. – 4.880 zł, w grudniu 2008 r. – 14.981 zł, w marcu 2009 r. – 5.534 zł, w grudniu 2009 r. – 10.299,88 zł, w grudniu 2010 r. – 6.200 zł. Podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie zdrowotne wynosiła natomiast odpowiednio 1666,44 zł, 2.479,34 zł, 6.996,07 zł, 4.210,95 zł, 12.927,10 zł, 4.619,97 zł, 8.887,76 zł, 5.349,98 zł.

- K. M. – w marcu 2003 r. – 2.880 zł, w kwietniu 2004 r. – 10.200 zł, w marcu 2007 r. – 10.600 zł, w marcu 2008 r. - 10.400 zł, w marcu 2009 r. – 10.200 zł, w marcu 2010 r. – 10.200 zł. Z kolei podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie chorobowe i ubezpieczenie wypadkowe K. M. w grudniu 2004 r. wynosiła 10.600 zł, w grudniu 2005 r. – 11.800 zł, w grudniu 2006 r. – 12.000 zł, w grudniu 2007 r. – 21.200 zł, w grudniu 2008 r. – 20.300 zł, w grudniu 2009 r. – 23.372 zł. Podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie zdrowotne wynosiła natomiast odpowiednio w marcu 2003 r. – 2.341,15 zł, w kwietniu 2004 r. – 10.340 zł, w kwietniu 2004 r. – 8.291,58 zł, w grudniu 2005 r. - 11.510 zł, w grudniu 2006 r. – 11.706 zł, w marcu 2007 r. - 8.616 zł, w grudniu 2007 r. – 20.680,60 zł, w marcu 2008 r. - 8.974,16 zł, w grudniu 2008 r. - 19.802,65 zł, w marcu 2009 r. - 8.801,58 zł, w grudniu 2009 r. – 22.799,39 zł, w marcu 2010 r. - 8.801,58 zł.

- W. R. – w marcu 2002 r. – 2.663,07 zł, w grudniu 2002 r. – 3.247,23 zł, w grudniu 2003 r. – 3.555,41 zł, w kwietniu 2004 r. – 2.185,69 zł, w grudniu 2004 r. – 2.553,03 zł, w grudniu 2005 r. – 3.052,06 zł, w grudniu 2006 r. – 2.000 zł, w marcu 2007 r. – 1.400 zł, w grudniu 2007 r. – 5.467,02 zł, w marcu 2008 r. – 2.900 zł. Podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie zdrowotne wynosiła natomiast odpowiednio 2.164,80 zł, 2.639,67 zł, 2.890,19 zł, 1.776,75 zł, 2.481,02 zł, 1.625,80 zł, 1.138,06 zł, 4.608,15 zł, 2.502,41 zł.

- B. S. - w grudniu 2008 r. – 5.635,41 zł, w marcu 2009 r. – 2.592,50 zł, w grudniu 2009 r. – 5.337,25 zł, w marcu 2010 r. – 2.999,73 zł. Podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie zdrowotne wynosiła natomiast odpowiednio 4.862,79 zł, 2.237,06 zł, 4.605,51 zł, 2.588,47 zł.

W uzasadnieniu powyższych decyzji organ rentowy podniósł, że w latach 2002 - 2010 płatnik w oparciu o obowiązujący w jego przedsiębiorstwie regulamin Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych dokonał wypłaty wskazanym pracownikom bonów towarowych z okazji Świąt Wielkanocnych i Świąt Bożego Narodzenia z pominięciem kryterium socjalnego. Wypłata świadczeń uzależniona była bowiem od okresu zatrudnienia w firmie oraz wymiaru czasu pracy, a w grudniu 2009 r. i marcu 2010 r. od wysokości wynagrodzenia otrzymywanego przez pracowników w spółce.

Spółka (...) odwołała się od powyższych decyzji i w uzasadnieniu podniosła, że organ rentowy, dokonując niekorzystnych dla płatnika ustaleń, oparł się na dokumentach mających charakter jedynie roboczych zapisków (pokwitowania odbioru talonów przez pracowników). Płatnik podniósł przy tym, że nie zachowały się dokumenty potwierdzające rzeczywistą wartość świadczeń na rzecz konkretnych pracowników, bowiem dokumentacja księgowa jest przechowywana wyłącznie przez okres 5 lat. Brak takiej dokumentacji nie może stanowić podstawy dla uznania wypłaconych przez pracodawcę pracownikom świadczeń, jako wypłaconych niezgodnie z regulaminem.

W odpowiedzi na odwołania Zakład Ubezpieczeń Społecznych wniósł o ich oddalenie w całości oraz o zasądzenie od płatnika kosztów zastępstwa procesowego w kwocie po 120 zł. Dodatkowo podniósł, że świadczenia nie mające charakteru socjalnego, nie mogą korzystać z uprawnień przyznanych tym świadczeniom przez system ubezpieczeń społecznych, podlegają zatem oskładkowaniu.

Na rozprawie w dniu 13 marca 2012 roku zainteresowani M. L. oraz W. R. poparli stanowisko (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w Ż.

Postanowieniami z dnia 28 października 2011 roku Sąd Okręgowy w Szczecinie połączył sprawy z wszystkich opisanych wyżej odwołań do łącznego rozpoznania oraz wyrokowania. Natomiast wyrokiem z dnia 9 października 2012 roku Sąd Okręgowy w Szczecinie, VI Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił odwołania (...) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Ż. (pkt I). Ponadto zasądził od płatnika na rzecz organu rentowego kwotę 360 złotych tytułem kosztów zastępstwa procesowego. W komparycji wyroku przedmiot sprawy określono jako „o ustalenie obowiązku ubezpieczenia społecznego”, zaś wśród zainteresowanych wskazano G. (...).

Sąd pierwszej instancji ustalił, że w (...) spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w Ż. (dalej jako „spółka”) stworzony jest Zakładowy Fundusz Świadczeń Socjalnych (dalej jako „ZFŚS”), który funkcjonuje na zasadach określonych w pisemnym regulaminie z dnia 17 lipca 2001 roku. Ponieważ w spółce nie działają organizacje związkowe, treść regulaminu została ustalona przez pracodawcę w uzgodnieniu z jednym przedstawicielem załogi. W dziale III regulaminu, w punkcie 1 wskazano, że środki z ZFŚS przeznaczone są na: finansowanie zapomóg i doraźnych pomocy dla emerytów i rencistów, pracowników znajdujących się w trudnych warunkach materialnych lub dotkniętych wypadkami losowymi, działalność kulturalno-oświatową oraz rozwój kultury fizycznej, turystyki i wypoczynku w dni wolne od pracy. W punkcie 10 regulaminu wskazano, że podstawą udzielenia pomocy z ZFŚS jest wniosek pracownika pozytywnie zaopiniowany przez przedstawiciela załogi. Przy przyznawaniu świadczeń powinny być uwzględnione warunki materialne pracownika, sytuacja mieszkaniowa. W punktach od 11 do 13 wskazano, kto może korzystać ze świadczeń z ZFŚS. Zasady finansowania ze środków ZFŚS zapomóg i doraźnych pomocy zostały określone w dziale V „Postanowienia końcowe”, gdzie w punkcie 4 wskazano, że wnioski o pomoc rzeczową lub zapomogę pieniężną osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji życiowej muszą być udokumentowane i przyznawane będą w ramach posiadanych środków. Zaznaczono, iż zapomoga nie może być przyznawana danej osobie częściej niż raz w roku, z wyłączeniem szczególnych wypadków losowych typu: pożar, zalenie wodą, wybuch gazu itp. W punkcie 5 wskazano, że przyznawaną pomoc rzeczową lub zapomogę pieniężną zatwierdza Zarząd Przedsiębiorstwa. W żadnym z postanowień regulaminu nie przewidziano istnienia komisji socjalnej. W przypadku części świadczeń wskazano natomiast, że podmiotem uprawnionym do podjęcia decyzji w sprawie ich przyznania jest Zarząd Przedsiębiorstwa z udziałem przedstawicieli załogi. Powyższy regulamin został podpisany przez ówczesnego prezesa spółki B. G. oraz przedstawiciela załogi. Tabele nr (...), stanowiące załączniki do regulaminu, (wymienione w treści regulaminu) zostały podpisane wyłącznie przez prezesa B. G..

Dalej sąd pierwszej instancji ustalił, że w dniu 21 października 2009 roku ówczesny prezes spółki, K. M., podpisał dokument zatytułowany: „Załącznik nr (...) do regulaminu ZFŚS ustalający wysokość świadczeń rzeczowych i pieniężnych do kwoty 380 zł. w roku 2009 z okazji Świąt Bożego Narodzenia”. W dokumencie tym wskazano, że kryterium dochodowe stanowić będzie średni przychód brutto w spółce (...) z ostatnich 10 miesięcy. Ponadto wprowadzono „tabelę przydziału świadczeń i kryterium przychodowości” określając maksymalną wysokość świadczeń rzeczowych i pieniężnych z okazji świąt Bożego Narodzenia na 380 zł. Wysokość świadczenia zależna była od wysokości

przychodu i wynosiła od 300 zł (najlepiej zarabiający) do 380 zł. Dokument został podpisany przez K. M. oraz nie wskazanego z imienia i nazwiska przedstawiciela załogi.

W latach 2002 – 2010 płatnik corocznie postanawiał o przyznaniu pracownikom bonów pieniężnych z okazji Świąt Bożego Narodzenia lub Świąt Wielkanocnych. Świadczenia te były finansowane ze środków ZFŚS i przyznawane wszystkim osobom, które były aktualnie zatrudnione w spółce na podstawie umowy o pracę. Początkowo załatwianiem formalności związanych z przyznawaniem świadczeń zajmował się wyłącznie J. M., zajmujący w spółce stanowisko dyrektora do spraw finansowych. Pracownik ten zmarł jednak nagle w marcu 2010 roku. Dokumenty przez niego gromadzone zostały zabezpieczone i zebrane w jednym miejscu przez jego następcę, zatrudnionego 10 czerwca 2010 roku M. C.. Przyznawaniem pracownikom zapomóg finansowych u płatnika zajmowała się komisja ds. socjalnych w skład której wchodziła w 2003 roku - J. M. i D. W., w roku 2007 - J. M. (przewodniczący), D. W. i K. G.. Z kolei w latach 2008 i 2009 w komisji zasiadali J. N. (przewodnicząca) oraz D. W. i K. G.. Członkowie komisji nie uczestniczyli faktycznie w podejmowaniu decyzji o przydzieleniu bonów poszczególnym pracownikom. Nie analizowali w szczególności sytuacji majątkowej, rodzinnej czy osobistej poszczególnych pracowników.

Z okazji świąt Wielkanocnych i świąt Bożego Narodzenia w latach 2002, 2004-2008 i 2010 płatnik przyznał wszystkim pracownikom bonusy pieniężne o różnicowanej wysokości. Ponadto w roku 2003 płatnik przyznał wszystkim pracownikom bonusy z okazji Świąt Bożego Narodzenia o wartości 380 zł, a w roku 2009 z okazji Świąt Wielkanocnych po 200 zł.

Wysokość bonów w latach 2002-2008 zależała od długości stażu pracy w spółce (...). Niektórym pracownikom (np. K. M., P. Z.) przyznawano bonusy o wyższej wartości aniżeli innym pracownikom, z jednoczesnym zobowiązaniem ich do przekazania „nadwyżki” wartości bonów na pokrycie kosztów zorganizowania poczęstunku dla osób zatrudnionych przez spółkę na podstawie umów zlecenia. Płatnik nie doliczył wartości wymienionych wyżej bonów do przychodu, stanowiącego podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne pracowników.

Od 3 listopada do 13 grudnia 2010 roku w spółce (...) organ rentowy przeprowadził kontrolę, w trakcie której M. C. zeznał m.in., że w latach 2002-2010 wypłat i wydania bonów dokonywano bez wniosków pracowników, nie był też określany dochód na członków rodziny. Z list wypłat wnosić można, że brano pod uwagę okres zatrudnienia i wymiar czasu pracy. Jedynie świadczenia wypłacone w grudniu 2009 roku i marcu 2010 roku różnicowane były w zależności od wynagrodzenia uzyskiwanego przez pracownika w spółce.

Sąd Okręgowy na podstawie art. 4 pkt 9 i art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (tekst jednolity z 2007 r. Dz.U. nr 11, poz. 74 ze zm.; dalej jako „s.u.s.”), art. 23 ust. 1 i 7 ustawy z dnia 23 stycznia 2003 r. o powszechnym ubezpieczeniu w NFZ (Dz.U. nr 45, poz. 391; dalej jako „ustawa o p.u.NFZ”), art. 81 ust. 1 i 6 zastępującej tę ustawę ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach z opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (dalej jako „ustawa o ś.o.z.f.ś.p.”), art. 11 ust. 1 i art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (tekst jednolity z 2000 r. Dz.U. nr 14, poz. 176 ze zm.; dalej jako „ustawa o p.d.o.f.”); § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 roku w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (Dz.U. nr 161, poz. 1106 ze zm.; dalej jako „rozporządzenie z 1998 roku”) oraz art. 2 i art. 8 ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (tekst jednolity z 1996 r. Dz.U. nr 70, poz. 335 ze zm.; dalej jako „ustawa o z.f.ś.s.”) uznał, że odwołania spółki (...) nie zasługiwały na uwzględnienie.

Sąd pierwszej instancji miał na względzie, że z podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne w ramach wyjątku wyłączone są świadczenia finansowane ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych. Pracodawca musi liczyć się z koniecznością wykazania, że spełnione zostały przesłanki do uznania danego świadczenia za dopuszczalny prawem wyjątek, skutkujący zwolnieniem od uiszczania należności publicznoprawnych. Fundusz świadczeń socjalnych jest instytucją prawną, która ma łagodzić różnice w poziomie życia pracowników i ich rodzin, a także emerytów i rencistów. Wydanie pracownikom bonów towarowych jest formą udzielania pomocy materialno-rzeczowej, jeżeli pracodawca przewidzi to w regulaminie (art. 2 pkt 5 ustawy o z.f.ś.s.) i

o ile przyznawanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokość dopłat z ZFŚS zostało uzależnione wyłącznie od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej (art. 8 ustawy o z.f.ś.s.). Gdyby pracodawca, będący dysponentem środków ZFŚS, wydatkował je niezgodnie z ustawą, związkom zawodowym przysługiwałoby prawo wystąpienia do sądu pracy z roszczeniem o ich zwrot funduszowi. Sąd Okręgowy podkreślił, że całość regulacji zawartej w przepisie art. 8 ustawy o z.f.ś.s. uprawnia więc do konkluzji, że pracodawca nie może wydatkować środków ZFŚS niezgodnie z treścią regulaminu, natomiast postanowienia regulaminu nie mogą być sprzeczne z zasadą przyznawania świadczeń według kryterium socjalnego. Gdyby jednak treść regulaminu była niezgodna z wymienioną zasadą, to pracodawca również i w takiej sytuacji ponosi odpowiedzialność za dysponowanie ZFŚS, ponieważ on przede wszystkim odpowiada za wydatkowanie środków „niezgodnie z przepisami ustawy”.

Sąd pierwszej instancji miał na względzie, że w okresie objętym zaskarżonymi decyzjami płatnik przyznawał pracownikom świadczenia z okazji Świąt Bożego Narodzenia i Świąt Wielkanocnych, a źródłem finansowania tych świadczeń były środki zgromadzone w ZFŚS. Rozpoznając przedmiotową sprawę miał też na uwadze, że regulamin obowiązujący w pozwanej spółce od dnia 17 lipca 2001 roku traktować należało jako pozaustawowe - lecz obowiązujące - źródło prawa pracy. Tymczasem w regulaminie ZFŚS nie przewidziano w ogóle takiego celu wydatkowania środków funduszu, jak finansowanie z nich okazjonalnych bonów pieniężnych z okazji świąt. W ocenie Sądu Okręgowego, nie można traktować bonów świątecznych (czy pieniężnych świadczeń z okazji świąt) jako zapomogi pieniężnej, o jakiej mowa w dziale III pkt 1 regulaminu. Po pierwsze bowiem zapomogę mogli otrzymać wyłącznie pracownicy w szczególnej sytuacji; co więcej zapomoga nie może być przyznawana danej osobie częściej niż raz w roku, z wyłączeniem szczególnych wypadków losowych typu: pożar, zalanie wodą, wybuch gazu itp. Ponadto przyznawaną pomoc rzeczową lub zapomogę pieniężną musiał zatwierdzić Zarząd Przedsiębiorstwa. Tymczasem bony były wypłacane temu samemu pracownikowi częściej niż raz w roku i ich wypłata nie była uzależniona od wykazania przez pracownika szczególnie ciężkiej sytuacji lub zdarzenia losowego, świadczenia były bowiem przyznawane wszystkim zatrudnionym pracownikom.

Zdaniem sądu pierwszej instancji pracodawca administrujący środkami ZFŚS przez cały analizowany okres wydatkował je niezgodnie z regulaminem zakładowej działalności socjalnej, gdyż regulamin możliwości przyznania takiego świadczenia socjalnego w ogóle nie przewidywał. W konsekwencji bony z okazji świąt nie mogły korzystać z wyjątkowych uprawnień przyznanych tym świadczeniom przez system ubezpieczeń społecznych. Świadczenie może zostać uznane za mające charakter socjalny, nie tylko w sytuacji, gdy spełnia ogólne, określone ustawowo kryteria, ale także gdy jednocześnie jest to świadczenie, które sam pracodawca uznał za „socjalne” w stworzonym przez siebie regulaminie wydatkowania środków ZFŚS.

Sąd Okręgowy podkreślił, że u płatnika nie działała żadna organizacja związkowa, z którą musiałby ustalać treść regulaminu, a więc mógł ową treść ustalić w zasadzie dowolnie, uzgadniając ją tylko z bliżej niezidentyfikowanym przedstawicielem załogi (przy czym spółka, reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika, w toku procesu nie naprowadziła żadnych dowodów, na podstawie których można byłoby ustalić, kto był tym przedstawicielem). Pracodawca nigdy nie zmienił też pierwotnej wersji regulaminu, w szczególności nie wprowadził doń możliwości przyznawania ogółowi pracowników świadczeń z okazji świąt. Pomimo, że w treści regulaminu mowa jest o tym, że decyzję w sprawie świadczeń ze środków ZFŚS podejmuje zarząd spółki, okazało, że decyzję podejmował w rzeczywistości dyrektor finansowy J. M.. W spółce działać miała „komisja socjalna”, jednak jej faktyczne istnienie nie zostało potwierdzone. Regulamin ZFŚS milczy na temat istnienia takiej komisji, ponadto jej przedstawiciele nie uczestniczyli w przydziale bonów. Oznacza to zdaniem sądu pierwszej instancji, że także i tryb przyznawania spornych świadczeń był sprzeczny z regulaminem ZFŚS, co uniemożliwiało uznanie ich za świadczenia zwolnione z obowiązku oskładkowania.

W dalszej kolejności Sąd Okręgowy podniósł, że płatnik nie sprostał ciężarowi dowodu w zakresie wykazania, że przyznając świadczenia z ZFŚS w całym spornym okresie kierował się kryteriami, o jakich mowa w art. 8 ust. 1 ustawy o z.f.ś.s. Nie ma dowodów na to, aby bony pieniężne z okazji świąt Bożego Narodzenia oraz świąt Wielkanocnych w

latach 2002-2010 przyznawane były w zależności od sytuacji rodzinnej, życiowej i materialnej pracowników. Choć w niektórych latach wysokość bonów była zróżnicowana, nie wyjaśniono w oparciu o jakie kryterium.

Mimo, że przepis art. 8 ust. 1 ustawy o z.f.ś.s. nie zawiera konkretnych wskazówek dotyczących sposobu gromadzenia informacji o stanie majątkowym, sytuacji rodzinnej czy dochodach osób uprawnionych, to w ocenie sądu pierwszej instancji ważne jest, aby w danym zakładzie pracy istniały dające się zweryfikować kryteria, którymi kieruje się pracodawca przy rozdzielaniu bonów. Chociaż częściowe informacje o stanie rodzinnym wynikają z dokumentów zgromadzonych w aktach osobowych pracownika czy w zgłoszeniach do ubezpieczenia społecznego, jednak zdaniem Sądu Okręgowego brak było podstaw do przyjęcia, że wysokość bonów wypłacanych w latach 2002-2010 zależała od sytuacji materialnej i rodzinnej uprawnionych. Ponadto były przypadki, gdy niektóre osoby otrzymywały ze środków ZFŚS świadczenia, które w całości lub w części przeznaczone były faktycznie na zupełnie inny cel, np. na pokrycie kosztów zorganizowania poczęstunku dla ogółu współpracujących ze spółką.

Pomimo, iż środki na bony świąteczne pochodziły z ZFŚS, to sposób dysponowania nimi pozostawał w ocenie sądu pierwszej instancji w sprzeczności z art. 8 ustawy o z.f.ś.s. Wypłata bonów czy dofinansowania nie miały charakteru socjalnego, więc wartość owych świadczeń stanowiła przychód w rozumieniu art. 12 ust. 1 ustawy o p.d.o.f., stanowiący podstawę wymiaru składek (art. 18 ust. 1 s.u.s. w związku z § 1 rozporządzenia z 1998 roku oraz art. 81 ust. 1 ustawy o ś.o.z.f.ś.p.).

Sąd Okręgowy oddalił wszystkie odwołania płatnika jako bezzasadne i zasądził na rzecz organu rentowego zwrot kosztów zastępstwa procesowego. Ponadto oddalił wnioski spółki o przesłuchanie w charakterze świadków A. F. i M. Z., albowiem dowody te nie mogły mieć żadnego znaczenia dla rozstrzygnięcia.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł pełnomocnik spółki (...) zaskarżając rozstrzygnięcie w całości. Orzeczeniu zarzucił naruszenie art. 328 § 2 k.p.c., poprzez powielenie uzasadnienia, jakie zostało sporządzone w sprawie o sygn. akt VI U 1446/11. Z ostrożności procesowej płatnik zaskarżonemu wyrokowi zarzucił także naruszenie:

1. art. 2 pkt 1 w zw. z art. 8 ust. 1 i 2 ustawy o z.f.ś.s. oraz punktu 3 lit. c działu III regulaminu ZFŚS z dnia 17 lipca 2001 roku, obowiązującego u płatnika składek (...) sp. z o.o., a także art. 8 k.p.;
2. art. 233 § 1 k.p.c.

Mając na względzie powyższe skarżący wniósł o zmianę orzeczenia i uwzględnienie wywiedzionych w sprawie odwołań od decyzji oraz zasądzenie od organu rentowego na rzecz płatnika składek kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. Ewentualnie wniósł o uchylenie wyroku i przekazanie sprawy sądowi pierwszej instancji celem ponownego rozpoznania.

Odnosząc się do **zarzutu naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. autor apelacji podniósł, że** uzasadnienie zaskarżonego wyroku nie spełnia ustawowych wymogów, bowiem sąd pierwszej instancji powielił uzasadnienie sporządzone w sprawie o sygn. akt VI U 1446/11. Ponadto sąd ten kilkakrotnie wskazał w pisemnych motywach zaskarżonego orzeczenia, że w niniejszej sprawie dokonał ustaleń faktycznych na podstawie dowodów, które nie były przeprowadzone np. zeznania W. K.. Sąd Okręgowy rozstrzygnął też w przedmiocie wniosków dowodowych, których w toku niniejszej sprawy skarżący w ogóle nie składał. W ocenie skarżącego powtórzenie uzasadnienia wydanego w innej sprawie oznacza, że zaprezentowany w nim tok rozumowania, związany z analizą i oceną dowodów oraz wniosków na ich podstawie wyprowadzonych, nie był rozumowaniem ani samodzielnym, ani swobodnym, co wręcz zaprzecza istocie rozpoznawania spraw cywilnych.

Uzasadniając natomiast zarzut naruszenia art. 2 pkt 1 w zw. z art. 8 ust. 1 i 2 ustawy o z. f. ś. s., punkt 3 lit. c działu III regulaminu ZFŚS z dnia 17 lipca 2001 roku oraz art. 8 k.p. autor apelacji wyjaśnił, że wręczanie bonów pieniężnych następowało każdorazowo w trakcie imprez okazjonalnych, organizowanych przez płatnika z okazji Świąt Bożego Narodzenia oraz Świąt Wielkanocnych i finansowanych ze środków ZFŚS. Zgodnie zaś z treścią działu III pkt 3 lit. c regulaminu

środki socjalne mogły być przeznaczane również na finansowanie wypoczynku pracowników, zaś jedną z form tego wypoczynku jest **organizowanie imprez okazjonalnych**. Sporne świadczenia, wbrew ocenie Sądu Okręgowego, nie stanowiły zapomogi pieniężnej, o której mowa w dziale III pkt 1 regulaminu ZFŚS lecz powinny być rozpatrywane w kontekście zapisów działu III pkt 3 lit. c regulaminu ZFŚS. Ponadto zgodnie z Załącznikiem nr (...) dochód pracownika przekładał się na wysokość dofinansowania. Oznacza to, że świadczenia te miały umocowanie w treści obowiązującego u płatnika regulaminu ZFŚS. Zdaniem skarżącego działalność w postaci imprez okazjonalnych, organizowanych z okazji Świąt Bożego Narodzenia i Świąt Wielkanocnych, mieści się w pojęciu działalności socjalnej, jako rodzaj działalności rekreacyjnej, względnie działalności w postaci różnych form krajowego wypoczynku. Płatnik przywołał przy tym treść wyroku Sądu Najwyższego z dnia 23 października 2008 r. (sygn. II PK 74/08), w którym uznano, że przepis art. 8 ust. 1 ustawy o z.f.ś.s. nie odnosi się do całości działalności socjalnej w rozumieniu art. 2 pkt 1 tej ustawy, a jedynie do ulgowych świadczeń i usług. Regulamin może przewidywać wydatkowanie środków ZFŚS na inne cele mieszczące się w ramach działalności socjalnej oraz ustalać inne zasady korzystania z tych świadczeń, np. powszechnej dostępności na równych zasadach w zakresie imprez integracyjnych. Skoro imprezy z okazji świąt miały charakter powszechny, to zdaniem skarżącego, badanie sytuacji rodzinnej i materialnej osób, które w niej uczestniczyły byłoby zaprzeczeniem celu imprezy. Wysokość tych świadczeń determinowana była średnim dochodem na członka rodziny brutto, a więc kryterium socjalnym.

W dalszej kolejności autor apelacji podniósł, że nie zgadza się z poglądem Sądu Okręgowego, co do naruszenia **trybu** przyznawania świadczeń przewidzianego w regulaminie ZFŚS i w konsekwencji braku możliwości uznania ich za świadczenia zwolnione z obowiązku oskładkowania. W regulaminie ZFŚS przewidziano bowiem przyznawanie świadczeń przez podmioty określone jako „zakład pracy” i „zarząd przedsiębiorstwa”, które utożsamiać należy z (...) sp. z o.o. Ponadto płatnik miał możliwość upoważnienia dyrektora do spraw finansowych - J. M. do ustalania uprawnień i przydzielania świadczeń socjalnych poszczególnym beneficjentom. Nic nie stało też na przeszkodzie przydzielaniu świadczeń ze środków ZFŚS poprzez „komisję socjalną”. Podstawową zasadą przyjętą w regulaminie ZFŚS było przyznawanie świadczeń przez „zakład pracy”, a nie przez zarząd przedsiębiorstwa. Skarżący uważa, że nie należy zatem kategorycznie twierdzić, że decyzje w tym zakresie zawsze podejmował wyłącznie „zarząd przedsiębiorstwa”.

Na wypadek niepodzielenia przez Sąd Apelacyjny powyższej argumentacji autor apelacji powołał się na wynikającą z art. 8 k.p. zasadę, zgodnie z którą nie można czynić ze swego prawa użytku, który byłby sprzeczny ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa lub zasadami współzycia społecznego. Odmawianie spornym w sprawie świadczeniom charakteru socjalnego, z tego powodu, że zostały wydatkowane wprawdzie na cele socjalne, lecz przez niewłaściwy podmiot, pozostawałoby w sprzeczności ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem uprawnień organu rentowego do obejmowania obowiązkiem składkowym świadczeń nie mających charakteru socjalnego i dodatkowo byłoby rażąco niesprawiedliwe.

Uzasadniając **zarzut naruszenia art. 233 k.p.c. skarżący podniósł, że** fakt różnicowania według kryterium socjalnego wysokości świadczeń przyznawanych z ZFŚS wykazany został zarówno poprzez dowody w formie dokumentarnej (tak Załącznik nr (...) regulaminu ZFŚS), jak i osobowej (zeznania świadków M. C. i J. N.). Z zeznań tych osób wynikało, że w pierwszej kolejności prezes spółki w uzgodnieniu z przedstawicielem pracowników ustalał wysokość ogólnej puli świadczeń finansowanych z ZFŚS, następnie wysokość konkretnych świadczeń dla poszczególnych beneficjentów była określana na podstawie progów dochodowych wskazanych w załącznikach do regulaminu ZFŚS, zaś ostatnim etapem ustalania ich wysokości były korekty dokonywane przez dyrektora do spraw finansowych - J. M.. Wobec powyższego, wbrew twierdzeniom Sądu Okręgowego, zasady różnicowania wysokości świadczeń socjalnych zostały w sprawie wyjaśnione.

W odpowiedzi na apelację spółki (...) organ rentowy wniósł o jej oddalenie w całości i zasądzenie na swoją rzecz zwrotu kosztów zastępstwa procesowego przed sądem drugiej instancji. W uzasadnieniu organ rentowy podniósł, że nie sposób zgodzić się z zarzutami apelacji, jakoby świadczenia w postaci bonów wypłacane przez płatnika miały charakter socjalny i były uzależnione od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z ZFŚS. O wysokości przyznanych świadczeń decydowało kryterium dochodów brutto związanych z zatrudnieniem u płatnika, co wynikało wprost z załącznika nr (...) do regulaminu ZFŚS. Były to więc świadczenia związane wyłącznie

ze stosunkiem pracy, a nie świadczenia o charakterze socjalnym i w istocie stanowiły obejście przepisów prawa ubezpieczeń społecznych, zmierzające do uniknięcia obowiązku opłacenia składek na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne i jako takie powinny podlegać wliczeniu do podstawy wymiaru składek.

W ocenie organu rentowego prawidłowym jest ustalenie, że regulamin ZFŚS obowiązujący u płatnika, nie przewidywał finansowania bonów towarowych ze środków funduszu. Zarazem nie można zakwalifikować tych świadczeń jako „dopłat do wypoczynku”, co sugeruje płatnik w swojej apelacji. Organizowanie przez pracodawcę wypoczynku, czy też ogólnodostępnych spotkań integracyjnych dla pracowników, jest owszem prawnie dopuszczalne, ale w żadnym wypadku nie uzasadnia przyznawania pracownikom w związku z nimi żadnych innych dodatkowych świadczeń, w tym zwłaszcza pieniężnych, a za takie należy uznać bony towarowe, które miały przecież określoną stałą wartość w pieniądzu. Przyznawanie takich świadczeń, nawet jeśli odbywa się to na ogólnodostępnym spotkaniu zorganizowanym przez pracodawcę dla pracowników, może bowiem nastąpić tylko w oparciu o kryteria socjalne, co potwierdził wprost Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 23 października 2008 r. (sygn. akt II PK 74/08).

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja płatnika okazała się uzasadniona. Oceniając ponownie materiał dowodowy zgromadzony w sprawie i dokonując jego subsumcji do przepisów prawa, Sąd Apelacyjny uznał za zasadne wydanie wyroku reformatoryjnego poprzez uwzględnienie odwołań spółki (...) od zaskarżonych decyzji organu rentowego.

Odnosząc się w pierwszej kolejności do głównego zarzutu apelacji, sąd drugiej instancji stwierdza, że nie stanowił on podstawy do wydania przedmiotowego rozstrzygnięcia. Rzeczą powszechnie przyjętą jest korzystanie nawet z obszernych partii uzasadnień wyroków zapadłych w sprawach analogicznych, w szczególności takich, które dotyczyły tych samych podmiotów (płatnika i organu rentowego), tego samego przedmiotu (wysokość podstawy wymiaru składek), w tym samym okresie czasu (lata 2002-2010), z tą jedynie zmianą, że zaskarżonymi decyzjami objęci byli inni zainteresowani (pracownicy). Rozpoznawanie odwołań od decyzji organu rentowego dotyczących ogółu ubezpieczonych zatrudnionych u płatnika mogłoby odbywać się w toku jednego postępowania, ale z uwagi na występujące w praktyce sądowej przeciwności w sprawnym prowadzeniu postępowania (takie jak np. uzasadniona nieobecność stron na posiedzeniu skutkująca koniecznością zmiany terminu rozprawy, kłopoty z doręczaniem korespondencji sądowej, etc), zasadą jest łączenie do wspólnego rozpoznania i orzekania spraw jedynie kilku zainteresowanych. Orzekający w poszczególnych tak powstałych sprawach sąd może zajmować jedno stanowisko ujawnione w konsekwencji w kilkunastu nawet wyrokach. Nie stanowi to zarazem naruszenia art. **328 § 2 k.p.c.**

Ponadto o uchybieniu powyższemu przepisowi można mówić jedynie wtedy, gdyby uzasadnienie zaskarżonego orzeczenia nie zawierało danych pozwalających na jego kontrolę (tak m.in. w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 21 listopada 2001 r., sygn. I CKN 185/01, LEX nr 52726, oraz w wyroku z dnia 5 października 2005 r., sygn. I UK 49/05, M.Praw. z 2006 r., nr 4, s. 214). Naruszenie przepisu o sposobie uzasadnienia wyroku o tyle może stanowić przyczynę uchylenia wyroku, o ile uniemożliwia sądowi wyższej instancji kontrolę, czy prawo materialne i procesowe zostało należycie zastosowane (J. Krajewski (w:) Kodeks postępowania cywilnego..., t. 2, red. J. Jodłowski, K. Piasecki, s. 537). Powtórzenie rozważań z rozstrzygnięcia zapadłego w tożsamej sprawie nie uzasadnia zatem samo przez się zarzutu naruszenia art. **328 § 2 k.p.c.**

Sąd Apelacyjny uznał jednak za zasadne pozostałe zrzuty podnoszone przez pełnomocnika płatnika w uzasadnieniu apelacji.

Przede wszystkim art. 1 ust. 1 ustawy o z.f.ś.s. określa zasady tworzenia w zakładach pracy ZFŚS, zwanego dalej "Funduszem", i zasady gospodarowania środkami tego Funduszu, przeznaczonego na finansowanie działalności socjalnej organizowanej na rzecz osób uprawnionych do korzystania z Funduszu oraz na dofinansowanie zakładowych obiektów socjalnych ale przy założeniu, że Fundusz został uruchomiony. Bez wątplenia zatem pojęcie socjalny utożsamiane jest z zaspokajaniem potrzeb bytowych, materialnych i kulturalnych uprawnionych osób. Z kolei zasady gospodarowania Funduszem oznaczają sposób podejmowania decyzji związanych z wydatkowaniem środków finansowych i sposobem ich gromadzenia. Świadczenia socjalne nie są elementem stosunku pracy. Ze środków

Funduszu finansuje się zatem świadczenia nie wynikające z warunków wynagradzania za pracę oraz niezależne od wyników i jakości wykonywanej pracy. Jedynie te działania, które podejmowane są w interesie pracowników, a nie pracodawcy mieszczą się w ustawowym pojęciu zakładowa działalność socjalna. W art. 2 pkt 1 ustawa definiuje, że działalność socjalna to usługi świadczone przez zakłady pracy na rzecz różnych form wypoczynku, działalności kulturalno-oświatowej, sportowo-rekreacyjnej, udzielanie pomocy materialnej - rzeczowej lub finansowej, a także zwrotnej lub bezzwrotnej pomocy na cele mieszkaniowe na warunkach określonych umową. Definicja działalności socjalnej daje zatem pracodawcy możliwość zakupu ze środków funduszu m. in. bonów towarowych z okazji świąt Bożego Narodzenia czy Wielkanocy z tytułu zwiększonych wydatków w tym okresie. W myśl art. 8 ust. 1 i 2 ustawy przyznawanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokość dopłat z Funduszu uzależnia się od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu; Zasady i warunki korzystania z usług i świadczeń finansowanych z Funduszu, z uwzględnieniem ust. 1, oraz zasady przeznaczania środków Funduszu na poszczególne cele i rodzaje działalności socjalnej określa pracodawca w regulaminie. Pracodawca, u którego nie działa zakładowa organizacja związkowa, uzgadnia regulamin z pracownikiem wybranym przez załogę do reprezentowania jej interesów. Ustawa nie nakazuje pracodawcy formułowania określonych kryteriów, nie formułuje też procedury dysponowania środkami funduszu pozostawiając te kwestie dobrowolnej decyzji pracodawcy stawia jedynie wymóg uzależniania świadczeń z funduszu od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej oraz wymóg określenia zasad i warunków korzystania ze środków Funduszu.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego przywołane przepisy prawa pozwalają na wniosek, że analiza realności kryterium przyznawania świadczeń jest o tyle istotna, o ile budzi wątpliwości realizacja przez pracodawcę celu socjalnego świadczenia, natomiast brak dotrzymania przez pracodawcę ustalonych w regulaminie kryteriów przyznania świadczenia, przy ewidentnej realizacji celu socjalnego świadczenia w żadnym razie nie może dyskredytować świadczenia i arbitralnie przesądzać o zaniechaniu realizacji celów socjalnych, a tym samym o wynagrodzeniowej naturze świadczenia. Należy przy tym podkreślić, że jedyna sankcja ustawowo sformułowana za naruszenie przepisów ustawy sprowadza się do art. 8 ust. 3, który stanowi, że związkowi zawodowym przysługuje prawo wystąpienia do sądu pracy z roszczeniem o zwrot Funduszowi środków wydatkowanych niezgodnie z przepisami ustawy lub o przekazanie należnych środków na Fundusz oraz art. 12a. Kto, będąc pracodawcą lub będąc odpowiedzialnym, w imieniu pracodawcy, za wykonywanie przepisów ustawy, nie wykonuje przepisów ustawy albo podejmuje działania niezgodne z przepisami ustawy, podlega karze grzywny. W sprawach, o których mowa w ust. 1, orzeka się na podstawie wniosku pochodzącego od właściwego organu Państwowej Inspekcji Pracy w trybie określonym przepisami Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia.

Zdaniem sądu drugiej instancji świadczenia w postaci bonów świątecznych przyznane pracownikom przez (...) spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością w Ż. z ZFŚS nie stanowią podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne. Przede wszystkim Sąd Apelacyjny w Szczecinie konsekwentnie stoi na stanowisku, że jeżeli świadczenia w postaci bonów były wydatkowane ze środków zgromadzonych na rachunku ZFŚS z przeznaczeniem na cel socjalny, to nie podlegają one oskładkowaniu w myśl § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia z 1998 roku. W szczególności nie przesądza o tym dysponowanie środkami ZFŚS przez nieprawidłowo umocowany organ (komisja socjalna) bądź osobę (J. M.), czy przeznaczanie ich na cel socjalny wynikający wprawdzie z ustawy o z.f.ś.s., ale nie ujawniony w regulaminie obowiązującym u danego pracodawcy. Wszelkie ujawnione w toku procesu nieprawidłowości w sposobie rozdysponowywania środkami ZFŚS podlegają kontroli sądu pracy, do którego przysługuje związkowi zawodowym prawo wystąpienia z roszczeniem o zwrot środków wydatkowanych niezgodnie z przepisami ustawy (art. 8 ust. 3 ustawy o z.f.ś.s.).

Sąd Okręgowy dokonał niewłaściwej wykładni podstaw materialnoprawnych ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne. Zasady ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne regulują przepisy ustawy o s.u.s., natomiast składek na ubezpieczenie zdrowotne art. 23 ust. 1 i 7 ustawy o p.u.NFZ i art. 81 ust. 1 i 6 zastępującej tę ustawę ustawy o ś.o.z.f.ś.p. W § 2 ust. 1 rozporządzenia z 1998 r. wymieniono przychody, które nie stanowią podstawy wymiaru składek, w tym, w punkcie 19 świadczenia finansowane ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych. Co prawda do

dnia 30 stycznia 2004 roku rozporządzenie w § 2 zawierało punkt 12, obecnie uchylony, o treści: „wartość świadczeń okolicznościowych przyznawanych w formie rzeczowej lub w formie bonów towarowych uprawniających do zakupu w sklepach artykułów spożywczych i przemysłowych, pod warunkiem że nie podlegają one wymianie na pieniądze - do wysokości nie przekraczającej rocznie kwoty, która z tego tytułu została zwolniona od podatku dochodowego od osób fizycznych”, jednak uchylenie tego przepisu nie wyklucza przyjęcia, że bony towarowe nie stanowią podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie. Regulacja § 2 pkt 19 jednoznacznie definiuje, że kwalifikacja prawna przychodu podlegającego wyłączeniu jest determinowana **celem** jego przeznaczenia i **źródłem** pochodzenia i nie wskazuje żadnych innych przesłanek. Jeśli więc bony towarowe finansowane są ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach ZFŚS, to nie są wliczane do podstawy wymiaru składek, gdyż mieszczą się w dyspozycji przepisu § 2 pkt 19 rozporządzenia.

Wskazane zasady ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia przekonują więc, że rzeczą organu rentowego jest przede wszystkim analiza celów socjalnych i źródeł ich finansowania. Organ rentowy, ani sąd ubezpieczeń społecznych nie mogą dyskwalifikować danego świadczenia z tego względu, że wypłacono je w oparciu o procedurę niezgodną z postanowieniami wewnętrznego regulaminu obowiązującego u danego pracodawcy. Wadliwe jest też założenie, aby wskazany cel socjalny utożsamiać wyłącznie z określonymi kryteriami przyznawania świadczeń socjalnych, a przez to aby przyznać organowi rentowemu uprawnienie do weryfikacji kryteriów socjalnych przyjętych przez płatnika. Uprawnienie takie w żadnym razie nie wynika z przytoczonych podstaw prawnych. W przekonaniu Sądu Apelacyjnego obowiązujące w tej mierze regulacje (przede wszystkim § 2 pkt 19 rozporządzenia) wyraźnie sprowadzają uprawnienia kontrolne organu rentowego jedynie do ustalenia, czy świadczenia w postaci bonów okolicznościowych mają w istocie charakter socjalny oraz sprawdzenia, czy środki przeznaczone na ich finansowanie rzeczywiście pochodzą z ZFŚS.

W tym miejscu wskazać należy, że Sąd Apelacyjny nie podziela stanowiska skarżącego, że bony wydawane były pracownikom spółki (...) w trakcie imprez okazjonalnych o jakich mowa w dziale III pkt 3 lit. c regulaminu ZFŚS. Na okoliczność tę w toku procesu nie zostały naprowadzone żadne dowody, a fakt powiązania imprez pracowniczych z przyznawaniem bonów po raz pierwszy stwierdza płatnik w wywiedzionej apelacji. Przede wszystkim jednak przesłuchani w sprawie świadkowie zeznawali, że choć był organizowany na potrzeby spotkań świątecznych specjalny poczęstunek, to bony wypłacane były na podstawie list sporządzanych na 2-3 tygodnie przed świętami (zeznania J. N.k. 129). Sąd drugiej instancji nie podziela też ustalenia sądu pierwszej instancji, że sporne bony stanowiły zapomogę przyznawaną pracownikom w trybie przewidzianym przepisami działu III pkt 1 regulaminu ZFŚS. Bony nie miały charakteru pomocowego dla pracowników „znajdujących się w trudnych warunkach materialnych lub dotkniętych wypadkami losowymi”. Przyznawane były wszak z okazji świąt wszystkim pracownikom spółki. Ponadto świadczenia te wypłacano bez wniosków pracowników i częściej niż raz w roku (a contrario dział V pkt 4 regulaminu ZFŚS).

Zarazem Sąd Apelacyjny stoi na stanowisku, że przyznawanie przez zakład pracy świadczeń socjalnych dopuszczalnych przepisami ustawy o z.f.ś.s., ale nie wyszczególnionych w obowiązującym w danym przedsiębiorstwie regulaminie ZFŚS, nie może stanowić o tym, że świadczenie to podlega oskładkowaniu. W szczególności jeśli jego wypłata jest zgodna z powszechnie obowiązującymi przepisami i jest korzystna dla zatrudnionych w przedsiębiorstwie pracowników. Zważyć należy bowiem, że art. 9 k.p. stanowiący o źródłach prawa pracy zakłada, że postanowienia regulaminów nie mogą być mniej korzystne dla pracowników niż przepisy kodeksu pracy oraz innych ustaw i aktów wykonawczych. Spółka (...) realizowała cel socjalny w postaci bonów świątecznych na rzecz wszystkich zatrudnionych, z korzyścią dla pracowników, mimo że redakcja regulaminu wewnętrznego spółki do 2009 roku nie przewidywała wprost takiej możliwości. Powyższe nie oznacza jednak, że tak uzyskiwana przez zainteresowanych korzyść stanowiła przychód, od którego powinny zostać odprowadzone składki na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne. Ponadto wprowadzenie w dniu 21 października 2009 roku załącznika nr (...) do regulaminu ZFŚS stanowiło wyraz usankcjonowania praktyki przyznawania świadczeń rzeczowych i pieniężnych z okazji świąt oraz precyzowało zasady ustalania kryterium, od którego uzależniona była wysokość świadczenia.

Dalej należy zaznaczyć, że regulamin nie przewidywał procedury wnioskowania przez pracowników o pomoc w tym zakresie i bezspornie bony przyznawane były z inicjatywy pracodawcy. W regulaminie przyznanie świadczeń

uzależniono od kryterium socjalnego, jakim był „średni dochód na członka rodziny brutto”. Decyzje przyznające pracownikom świadczenia podejmował dyrektor finansowy spółki – (...), jednak – jak zeznał M. C. - z inicjatywą wychodził przedstawiciel załogi. Pula środków przeznaczonych do podziału określana była przez „prezesa w uzgodnieniu z przedstawicielami pracowników”. Słusznie przy tym podkreślał apelujący, że zasadą przyjętą w regulaminie ZFŚS z dnia 17 lipca 2001 roku było przyznawanie świadczeń w nim przewidzianych przez „zakład pracy”, nie zaś przez przedsiębiorstwo. W konsekwencji nie sposób twierdzić, że decyzję w sprawie świadczeń ze środków funduszu mógł podejmować wyłącznie zarząd spółki.

Z ustaleń sprawy wprost wynika, że środki wydatkowane w formie bonów towarowych zostały wypłacone z zasobów ZFŚS i miały zaspokajać potrzeby pracowników związane ze zwiększonymi wydatkami świątecznymi, a więc z założenia cele socjalne. Faktycznie, były wypłacane najwyżej dwa razy w roku w czasie świątecznym i w różnej wysokości. Organ rentowy nie kwestionował okoliczności, że pomoc w postaci zwiększonych wydatków na święta mieści się w ramach pomocy socjalnej w rozumieniu art. 2 pkt 1 u.z.f.ś.s., a zastrzeżenia skoncentrował wokół naruszenia procedury przyznawanych świadczeń oraz rzeczywistych kryteriów przyznawania bonów w określonej wysokości, do czego nie miał kompetencji ustawowej. Organ rentowy dokonał rozszerzonej interpretacji prawa materialnego stanowiącego podstawę jego kompetencji - § 2 ust. 1 punkt 19 rozporządzenia z 1998 r., co w okolicznościach sprawy nie znajdowało żadnego uzasadnienia. Organ rentowy naruszył podstawowe zasady praworządnego państwa - zasadę działania organu w sposób uwzględniający nie tylko interes społeczny, ale także i słuszny interes obywateli oraz w sposób pogłębiający zaufanie obywateli do tego organu, wynikające z art. 7 i 8 k.p.a. w zw. z art. 123 ustawy systemowej.

Niezależnie od powyższego w ocenie Sądu Apelacyjnego, organ rentowy nie zdołał również miarodajnie wykazać, aby płatnik przyznając bony nie kierował się sytuacją socjalną swych pracowników. Ustawa o z.f.ś.s. wyklucza tworzenie zasad podziału funduszu w sprzeczności z art. 8 ust. 1; jest to przepis bezwzględnie obowiązujący. Należy zatem podzielić pogląd Sądu Okręgowego, że brzmienie art. 8 ust. 1 nie upoważnia do przyznawania osobom uprawnionym prawa do świadczeń socjalnych w takiej samej wysokości. Przepis ten wyraźnie określa związek pomiędzy wartością przyznawanego świadczenia, a łącznie rozpatrywaną sytuacją życiową, rodzinną i materialną osoby uprawnionej. Nakłada to na przyznających świadczenia obowiązek indywidualnej kwalifikacji wniosków. Przepis określający kryteria socjalne jest jednak ogólnikowy i nie daje żadnych wskazówek, co do gromadzenia informacji o stanie majątkowym, sytuacji rodzinnej, życiowej czy dochodach osób uprawnionych. W szczególności ustawodawca pozostawiając w tej mierze swobodę pracodawcy i załodze pracowników nie zdefiniował żadnych kryteriów ani progów, jakie winny być brane pod uwagę, a tym samym nie określa sposobu dokumentowania sytuacji uprawniających do świadczeń socjalnych. Wobec treści prawa nie można więc odrzucić założenia, że informacje o pracownikach pracodawca zbiera samodzielnie, na podstawie rozmów i znajomości z pracownikami, względnie z wiadomości przekazywanych przez bezpośrednich przełożonych. Niewątpliwie, częściowe informacje o stanie rodzinnym wynikają również z dokumentów zgromadzonych w aktach osobowych pracownika i zgłoszeniach do ubezpieczenia społecznego. Właściwym sposobem zdobycia informacji uzupełniających o sytuacji osób uprawnionych mogą być również ich oświadczenia, składane w dowolnej formie, choć możliwe jest też określenie przez pracodawcę wzoru, czy choćby tylko zakresu informacji. W kontekście obowiązujących regulacji właściwym sposobem zdobycia informacji o sytuacji osób uprawnionych mogą być nawet ich oświadczenia anonimowe lub też dokonanie anonimowego rozpoznania. Informacje o sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej można zatem czerpać także od bezpośrednich przełożonych, którzy mają codzienny kontakt z pracownikami.

Regulamin obowiązujący w zakładzie pracy płatnika przed 2009 roku nie regulował wysokości przyznawanych bonów z ZFŚS, realnie ich wysokość była jednak uzależniona od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z funduszu. Środkami ZFŚS administrował dyrektor do spraw finansowych zakładu, a decyzje przyznające pracownikom świadczenia uzgadniane były z przedstawicielem załogi, który składał wniosek o przyznanie bonów. Wysokość świadczeń ustalał na podstawie znajomości sytuacji materialnej pracowników – J. M., który dokonywał korekt, opartych na swojej wiedzy dotyczącej pracowników. Zeznający na tę okoliczność świadkowie potwierdzili, że dyrektor finansowy zbierał osobiście informacje o sytuacji materialnej pracowników (J. N. k. 128, M. C. k. 130). Z chwilą przyjęcia M. L. do pracy był przeprowadzany z nią wywiad ogólny o sytuacji rodzinnej ubezpieczonej

(k. 107). W. R. natomiast stwierdził, że nie znał zasad rozdziału środków, a jedynie domyślał się, że zależało ono od stażu pracy (k. 108). Stwierdzenie to, będące w istocie domysłem, nie mogło stanowić podstawy do czynienia ustaleń faktycznych w sprawie. J. M. do chwili śmierci mieszkał na terenie przedsiębiorstwa w pokojach gościnnych i przez współpracowników był odbierany jako „dusza firmy”, „księgowy starej daty”. Wspiera to ustalenie, że posiadał on rozległą wiedzę na temat przedsiębiorstwa i zatrudnionych w niej osób, z których większość zamieszkiwała Ż.. Ustalając wysokość bonów świątecznych przyznawanych poszczególnym pracownikom kierował się sytuacją socjalną ubezpieczonych. Takie ustalenie warunków i zasad przyznawania świadczeń należy uznać za dopuszczalne w świetle omówionych wyżej regulacji ustawy o z.f.ś.s.

Z uzasadnienia zaskarżonego rozstrzygnięcia zdaje się wynikać, że konstatacja sądu pierwszej instancji zasadniczo oparta została na stwierdzeniu braku prowadzenia przez pracodawcę szczegółowej dokumentacji dotyczącej sytuacji bytowej pracowników, w tym braku zobowiązania pracowników do składania oświadczeń o stanie majątkowym i dochodach, co w ocenie Sądu Apelacyjnego nie może jednak mieć rozstrzygającego znaczenia. Tego rodzaju obowiązek nie wynika z przepisów, które dopuszczają możliwość powzięcia wiedzy o sytuacji pracowników bez szczególnie sformalizowanych działań. Ustawodawca nie określił formy, w jakiej pracodawca zobligowany jest weryfikować sytuację rodzinną, materialną i życiową swoich pracowników, ani też nie przesądził o najwłaściwszym dla tej oceny kryterium, pozostawiając tę kwestię dyspozycji pracodawcy i pracowników. Decyzje o każdorazowym przyznaniu pomocy z ZFŚS na określony cel należą do pracodawcy lub osoby odpowiedzialnej w imieniu pracodawcy, a swoboda ich podejmowania jest ograniczona uprawnieniami związków zawodowych. W wypadku niezgodnego z prawem administrowania środkami ZFŚS pracodawca ponosi odpowiedzialność cywilną (art. 8 ust. 3 ustawy o z.f.ś.s.) i karno-administracyjną (art. 12a ustawy o z.f.ś.s.). Trzeba zauważyć, że w zakładzie pracy płatnika nie było związków zawodowych, natomiast powołano przedstawicieli pracowników reprezentujących interesy załogi. Ani jednak przedstawiciele pracowników, ani inni zatrudnieni pracownicy w całym okresie, którego dotyczy spór nie kwestionowali zasady przydzielania bonów i ich wysokości, jak i postanowień istniejącego regulaminu. W tym też zakresie Sąd Okręgowy niesłusznie zdewaluował wartość dowodową zeznań świadków i płatnika oraz danych wynikających z dokumentów.

Przede wszystkim Sąd Apelacyjny dostrzega, że świadkowie J. N. i M. C. podawali, że J. M., który dokonywał ostatecznych korekt kwot przyznawanych świadczeń zbierał informacje o stanie rodzinnym i majątkowym pracowników. Sąd Okręgowy nie podważał okoliczności, iż działający w imieniu zakładu (...) był dobrze zorientowany w sytuacji rodzinnej, życiowej i materialnej swoich podwładnych, zwłaszcza przy założeniu, że z wnioskiem o wypłatę bonów występował przedstawiciel pracowników. W istocie zeznający w sprawie świadkowie potwierdzili, że J. M. posiadał wiedzę o ich stanie majątkowym i rodzinnym.

Reasumując, zróżnicowana wysokość bonów i zbieranie informacji o sytuacji rodzinnej i majątkowej przez J. M., a także treść postanowień obowiązującego od 2009 roku u płatnika regulaminu ZFŚS, w ocenie Sądu Apelacyjnego prowadzą do aprobaty wersji apelującego, że płatnik wydawał pracownikom bony wyłącznie w celach socjalnych dla zaspokojenia ich potrzeb wynikających ze znacznego zwiększenia wydatków związanych ze świętami, także z uwzględnieniem kryterium sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej uprawnionych.

Sąd Apelacyjny zauważa nadto, że wyjściowo wysokość bonów uzależniona była od łącznej puli pieniędzy przeznaczonych na przedmiotową pomoc socjalną, jaką dysponował w danym czasie zakład pracy. Corocznie odmienne wartości w tym zakresie nie pozwalają zatem na dokonanie precyzyjnej analizy porównawczej wysokości przyznanych bonów różnym osobom w różnych okresach.

Wbrew stanowisku uzasadnienia zaskarżonego wyroku, wzmocnienia argumentacji sądu pierwszej instancji nie stanowi orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2009 r., sygn. I UK 121/09 (OSNP z 2011 r., nr 9-10, poz. 133), w którym Sąd Najwyższy stwierdził: „podstawowa zasada dysponowania środkami funduszu została określona w art. 8 ust. 2 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych. Od tej zasady nie ma wyjątków. Nawet regulamin funduszu nie może jej zmienić. Stąd świadczenia wypłacone przez pracodawcę z pominięciem tej reguły nie mogą być oceniane w sensie prawnym jako świadczenia socjalne, a jeżeli tak, to nie mogą korzystać z uprawnień przyznanych

tym świadczeniom przez system ubezpieczeń społecznych”. Pogląd ten co do zasady aprobuje Sąd Apelacyjny, należy jednak nadmienić, że fakty w jakich orzekał Sąd Najwyższy były odmienne od ujawnionych w niniejszej sprawie. Sąd Najwyższy rozstrzygał przy ustaleniu, że wszyscy pracownicy otrzymali bony w jednakowej wysokości, a pracodawca w żaden sposób nie analizował ich sytuacji rodzinnej i materialnej.

Wskazując na powyższe Sąd Apelacyjny na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. orzekł co do istoty sprawy oraz zmienił zaskarżony wyrok i poprzedzające go decyzje organu rentowego w ten sposób, że ustalił, iż świadczenia rzeczowe w postaci bonów wypłaconych z ZFŚS przekazane zainteresowanym w sprawie nie stanowią podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne (pkt 2 wyroku).

O kosztach procesu Sąd Apelacyjny orzekł na podstawie art. 98 k.p.c. i art. 108 § 1 k.p.c. przyjmując, że zgodnie z ostatecznym wynikiem sprawy, (...) spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w Ż. jest stroną wygrywającą (pkt 3 wyroku).

Ponadto w komparycji wyroku Sądu Okręgowego omyłkowo oznaczono przedmiot sprawy: „o ustalenie obowiązku ubezpieczenia”, podczas gdy z akt postępowania wynika, że sprawa toczy się o ustalenie wysokości podstawy wymiaru składek. Organ rentowy, a następnie Sąd Okręgowy, nie orzekały o podleganiu lub niepodleganiu obowiązkowi ubezpieczeń społecznych. Także nazwisko zainteresowanej G. K. zawierało błąd pisarski, albowiem błędnie wpisano (...). Zgodnie zatem z treścią przepisu art. 350 § 1 k.p.c., mając na uwadze wskazane powyżej oczywiste omyłki w komparycji wyroku z dnia 9 października 2012 roku, Sąd Apelacyjny orzekł jak w punkcie 1 wyroku.

SSA Urszula Iwanowska SSA Zofia Rybicka - Szkibiel SSA Barbara Białecka